

KÍNAI KULTÚRA MAGYARORSZÁGON

CHINESE CULTURE IN HUNGARY

KASZNÁR ATTILA PhD-hallgató

Pécsi Tudományegyetem Interdiszciplináris Doktori Iskola Politikatudományi Program

Abstract

The People's Republic of China – mainly because of his economic potential – has now become an indispensable factor in the international processes as a player. Hungary, the Hungarian scientists, researchers, politicians and economic experts could not to pass along China. Hungary's primary interest in the globalization of Chinese participation appearing to profit as much as possible. The knowledge – this leads to the understanding and tolerance – may lead us to reap the benefits from economic cooperation with China, and could bring for Hungary an extraordinary economic benefits. Hungary must also forget the old picture of China and we have to build a new one. This in turn requires that more and more we learn about that the world, which has been held accountable only to the backwardness country. It is essential to know the age-old traditions in the modern world, combining the achievements of China and that has been beginning of our every days become. Unfortunately, Hungary is currently very little knowledge of Chinese culture. The two countries' cultural, scientific and educational co-operation as an intergovernmental agreement subscribed in 17th June 1987. For the practical implementation there is education and cultural cooperation in every 2–3 years and inter-departmental work. Confucius Institute in Hungary today, the most important Chinese cultural institutions.

Bevezetés

A Kínai Népköztársaság mára tagadhatatlanul a világ egyik vezető gazdasági tényező-jévé vált. A kínai ipar teljesítménye meghatározó erővel bír a világ minden pontján, és egyre inkább befolyásoló tényező az egyes nemzetgazdaságok vonatkozásában legalább annyira, mint a globális folyamatokban. Világpolitikai téren ugyanakkor Peking – az ENSZ Biztonsági Tanácsának tagsága ellenére –, jelenleg még mindig „csak” regionális hatalomnak számít. A kínai vezetés pedig mindent meg is tesz azért, hogy az országra ne mint globális hatalomra gondoljanak, hiszen ebből rengeteg haszna származik. Befolyásoló képessége ugyanakkor egyre jelentősebb, így mind kevésbé hagyható figyelmen kívül. A kínai taktika egyértelmű, jelenleg nem katonai és politikai, hanem elsősorban gazdasági szereplőként kívánnak vezető szerepet betölteni.

A Kínai Népköztársaság a világgazdaság intézményrendszerében egyre inkább méretének és pénzügyi, továbbá gazdasági súlyának megfelelő helyet követel. A 2008-ban kezdődött pénzügyi és gazdasági világválság jelentősen felértékelte Kína nemzetközi pénzügyi-gazdasági szerepét, valamint befolyását. Peking tudatosan él megnövekedett súlyával, és szorgalmazza a meghatározó világgazdasági szervezetek, továbbá a globális pénzügyi rendszer reformját. Miközben a fejlett nyugati civilizáció gazdaságának a fenntarthatóságaért, sőt életben tartásaért küzd, addig a kínai fejlődés mindössze az üteméből veszített.

Elsősorban gazdasági potenciálja miatt napjainkra megkerülhetetlen tényezőjévé vált a nemzetközi folyamatoknak, olyan szereplővé, amely mellett Magyarország, a magyar tudósok, kutatók, politikusok és gazdasági szakemberek sem mehetnek el bekötött szemmel. Hazánk elsődleges érdeke, hogy a globalizációs folyamatokban megjelenő kínai részvételből a lehető legtöbb haszonra tegyen szert. Az, hogy Magyarország a nyertese, vagy a vesztese lesz-e a kínai sikernek, nagyrészt az együttműködési képességünkön múlik. Ahhoz, hogy Magyarország sikerrel vegye az akadályt elsősorban az a fontos, hogy megértse a kínai folyamatok szociológiai és kulturális mozgatóerejét. A megismerés – ennek folytán a megértés és elfogadás – lehet az, amely elvezethet ahhoz, hogy képesek legyünk a Kínai Népköztársasággal zajló gazdasági együttműködés előnyeinek kiaknázására, amelyek Magyarország számára rendkívüli gazdasági előnyökkel járhatnak.

Magyarországon is el kell felejtünk, a Kínáról bennünk élő képet és egy újat kell felépítenünk. Ehhez viszont szükséges, hogy mindjobban megismerjük azt a világot, amelyet eddig csak az elmaradottság vidékeként tartottunk számon. Elengedhetetlen, hogy megismerjük az évezredek hagyományokat a modern világ vívmányaival ötvöző Kínát.

Kínai migránsok

A nyugati emberek azonban továbbra is sokszor az egzotikus Kelet egy országaként kezelik Kínát, nem ismerve fel, hogy az elmúlt 25–30 évben az ázsiai ország a mindennapjaik részévé vált. A világméretű kínai gazdasági terjeszkedéssel egy időben, terjeszkednek szerte a világban a kínai kolóniák, amelyek a nyugati kultúra számára teljesen ismeretlen társadalmi szokásoknak megfelelően szervezik mindennapjaikat, és élik az életüket. A kínai kolóniák felépítése és működése a nyugati világban általában az úgynevezett chinatownok keretén belül kísérhető nyomon.

A chinatownok, vagyis a kínai negyedek olyan szerves részei általában a világvárosoknak, amelyekben az adott területen élő kínai migránsok nagyobb, egységes közössége, általában a saját hagyományait, szokásait követve, szinte önálló gazdasági egységet alkotva, és kimondva, kimondatlanul, de sokszor a saját szokásjogon alapuló szabályai szerint élve alakítja a többségi társadalom melletti életének mindennapjait.

A hazánkat jellemző kínai migráns folyamatok sajátosságai folytán azonban nálunk nem alakultak ki ezek a migránsokat koncentráló központok. A magyarországi kínai közösségekkel, illetve a kínai kultúrával, társadalomszerveződéssel kapcsolatos kutatások mind a mai napig meglehetősen szűk spektrumban mozogtak. Sajnálatos módon úgy tűnik, hogy Magyarországon nincs meg a kellő érdeklődés aziránt, hogy az országban élő jelentős számú kínai migránssal kapcsolatosan céltudatosan folytassanak kutatómunkákat. Holott egyre kevésbé tagadható, hogy szükséges volna a kérdéskörrel komolyan foglalkozni.

Elsőként az a kérdés adódik, hogy egyáltalán mikortól beszélhetünk a kínai kultúra magyarországi megjelenésével. Magyarországon a kínai kolónia kialakulása a rendszerváltás folyamatával párhuzamosan zajlott. Hazánk 1988-ban oldotta fel a kínai turistákkal szembeni vízumkényzsért, amelynek eredményeként tömegesen megjelentek hazánkban is a Távol-Keletről érkező „turista-kereskedők”. A gazdasági űr, amelyet a rendszerváltozás okozott különleges vonzóerővel bírt számukra. A nyolcvanas években oly közkedvelt „lengyel-piacok” olcsó termékekkel kereskedő árusai felhagytak tevékenységükkel. A helyükre pedig megérkeztek a kínaiak, akik azonban a lengyelekkel ellentétben migráns tömegként jelentek meg és nem rövid ideig tartózkodtak Magyarországon, hogy az áru

értékesítését követően visszatérjenek hazájukba, hanem gyakorlatilag a jobb gazdasági körülmények reményében letelepedni – vagy nyugatra továbbutazni – kívántak. A migránsok kisebb részét tették ki azok, akik az 1989. június 4-ei Tienanmen téren lezajlott incidens, illetve az azt követő politikai üldöztetések elől menekülve kerestek menedéket. A keleti-blokk tagállamai közül a legnagyobb érdeklődést Magyarország iránt mutatták a kínaiak, olyannyira, hogy a „belépő kínai állampolgárok száma a nyolcvanas évek közepén regisztrált szinte zérusról 1990-ben 11 621-re, 1991-ben pedig 27 330-ra ugrott”.¹ Azonban tényleges számuk minden valószínűség szerint messze túlszárnyalta a fenti felmérés által mutatott számot és a kutatók „általában negyvenezer felettire becsülik ennek az időszaknak a kínai csúcslétszámát Magyarországon; az itt megfordultak száma még magasabb lehetett”.² Sokan a hazánkba látogatott kínaiak közül rövidesen – és általában illegálisan – továbbálltak. Sajnálatos, de tény, hogy ma nem tudjuk pontosan a hazánkban tartózkodó kínaiak számát, mindössze becslésekkel rendelkezünk róla. A különböző felmérések 10 és 22 ezer közöttire teszik a Magyarországi kínai migránsok számát.

Vagyis a fentiek alapján joggal mondhatjuk, hogy az utóbbi húsz év során hazánkban kialakult egy olyan nagyméretű közösség, amely kulturálisan teljesen idegen mind a többségi társadalomhoz, mind pedig a többi nemzetiségi kisebbséghez viszonyítva. Ráadásul ez a kisvárosnyi kisebbség amennyiben a legmagasabb feltételezett számukat fogadjuk el, akkor a harmadik, ha a legkisebbet, akkor az ötödik legnagyobb nemzetiségnek minősíthető. Azonban a kínaiakat a hivatalos állásfoglalások alapján Magyarországon nem tekintik nemzeti kisebbségnek.

Kijelenthetjük, hogy Magyarország nem engedheti meg magának, hogy ne ismerje az egyik legjelentősebb kisebbségének a kulturális sajátosságait, főként nem akkor, ha ez a kisebbség ráadásul a jelenkori világpolitikai és világgazdasági folyamatok egyik fő alakító nemzetének tagjaiból verbuválódik.

Megismerés

A megismerés már csak azért is rendkívüli fontossággal bír, mivel egyértelmű, hogy hazánk is – hasonlóan a legtöbb államhoz – egyre inkább a kínai gazdaságtól függő helyzetbe kerül. Magyarországnak így létérdeke a Kínai Népköztársasággal ápolandó mind szorosabb, jobb és a lehetőségek szerint barátságosabb kapcsolat. Viszont ez nem lehetséges úgy, hogy nem tudunk semmit a kínaiakról, lényeges, hogy minél alaposabban megismerjük őket.

Tehát, mint mondtuk, nagyon fontos volna, hogy megismerjük a kínaiakat, adódik azonban a kérdés: Mit tudunk mi magyarok a kínai kultúráról? A válasz elég lehangoló, szinte semmit. Természetesen bizonyos szempontból ez érthető is, hiszen azt sem tudjuk hány kínai nemzetiségű migráns él hazánkban. Tulajdonképpen itt vannak, itt élnek mellettünk, velünk, mégsem ismerjük őket, szokásaikat, értékeiket. A magyar nép nem arról híres, hogy túlzottan nyitott, befogadó nemzet lenne, sőt Európa egyik legelutasítóbb nemzete a bevándorlókkal szemben. Ennek eredményeként, kénytelen-kelletlen elfogadja, hogy az Ázsia távoli sarkából érkezett, különös kinézetű, egymásra a végletekig hasonlító és a nyelvünket különösen beszélő emberek köztünk tartózkodnak, azonban megérteni nem akarja és európai beidegződései alapján nem is tudja őket. Ugyanis nyugati gondolkodásunk, s főként filozófiai és politika-filozófiai elmélkedéseink alapja a „civilizációnk politikai hagyományát az individualitás logikai és tapasztalati elsőbbsége határozza meg”³ tételre vezethető vissza. Ennek következtében minden elemzésünk, megközelítésünk és

megítélésünk origója az egyéni szabadság. Az individuum érvényesülésének, kibontakozási lehetőségének nagyságában, végső soron az egyéni szabadság mind teljesebb meglétének viszonyítási rendszerében vetjük mérlegre az egyes társadalmakat. A gondolatvilágunk középpontját alkotó individuum fogalmunk hatása alatt képtelenek vagyunk elszakadni egyéni szabadságvágyunk kibontakoztatásától, amely évszázadok óta irányítóelemeént nehezedik ránk. A keleti, és elsősorban a távol-keleti világot teljesen más kulturális evolúciós folyamaton átment nemzetek alkotják, amelyeknek szellemi alapszükségei igen messze esnek az individuum mind teljesebb szabadságától és függetlenségétől. Az eltérő világnézet okozza, hogy a keleti, így a kínai ember életfelfogása, viszonya a hatalomhoz, vezetéshez, önmagához és a külvilághoz oly nehezen értelmezhető a nyugati észjárással. A kínaiak ilyen európai ember számára meglehetősen idegen világszemlélete okozza, hogy kultúrájukat távolról, óvatosan és gyakran nem a kellő érdeklődéssel szemléljük.

Ha az utca emberét kérdezzük a kínai kultúráról, akkor a válasz általában nagyon sekélyes ismeretekről tanúskodik. Sokszor vagy úgy hangzik, hogy erről semmilyen tudással nem rendelkezik a kérdezett, vagy ha szerencsénk van, akkor ismerősként dereng a feng shui, fogalma, esetleg a mozgáskultúrához köthető valamely fogalom. Kínai költőt, író, zeneszerzőt említeni tudó magyarral vajmi kevés esélyünk van összefutni. Pedig Kína nem csak az olcsó ruhaneműk, hanem a művészetek hazája is. Mégis, Magyarországon minderről roppant keveset tudnak.

A feng shui nagy népszerűségnek örvend ma Európában, illetve az Egyesült Államokban. Rohanó, az ember és a természet kapcsolatával, harmóniájával nem igazán érünk rá foglalkozni, éppen ezért egyre többen ragadják meg az alkalmat arra, hogy az otthonunkban töltött rövid időt a keleti életfilozófia egyensúlyteremtő rendszere szerint alakítsák. Az eredmény azonban a legtöbb esetben felemásra sikerül. Nem teremthető ugyanis meg az egyensúly az élet egy apró részletében, hogyha a többi rész és ezáltal az egész diszharmónikus viszonyoktól áthatott. Márpedig sajnálatos módon mai modern, rohanó, high-tech világunk ilyen. Azonban a feng shui megjelenése a nyugati és ezzel együtt a magyar kultúrában mégis pozitívan értékelendő. Egy kis szelet nyugalmat tud biztosítani azoknak, akik megpróbálják alkalmazni előírásait.

A kínai mozgáskultúra – az ázsiai harcművészetek különböző irányzatai – terjedése igazi sikertörténet a nyugati társadalmakban. Amióta Bruce Lee, a filmjeiben a nyugati ízlésvilágnak megfelelően tálalta a keleti harcművészeteket, azóta töretlen a hódításuk. A mai napig sorra nyílnak a különböző harcművészeti oktatással foglalkozó intézmények. Ezeknek a kung fu iskoláknak a többsége azonban nem csak magával a testi edzéssel kíván foglalkozni, hanem érezhetően nagy – és egyre nagyobb – hangsúlyt helyeznek a tagok mentális felkészítésére is. A hagyományos kínai univerzalista szemlélet szerint ugyanis – mint azt már fentebb is írtuk – a legfontosabb a különböző tényezők, összetevők, részek megfelelő egyensúlya. Vagyis a testből csak akkor lehet tökéletes fegyvert képezni, ha és amennyiben a lélek és szellem is megfelelő kondícióba kerül. A harcművészeti központok által végzett mentális képzés egyértelműen a kínai kultúra egyik legjelentősebb közvetítő közegének számít.

Meg kell említeni még egy, Magyarországon talán kevésbé, azonban a nyugat világ nagy részén jól ismert kínai eredetű kulturális dimenziót, ez pedig nem más, mint a tradicionális kínai orvoslás. A hagyományos kínai orvostudomány három életprincípiumot határoz meg: Légzés (csi), Életesszencia, vagy csíra (csing), illetve Szellem (seng). A test csak a három életprincípium egyensúlya esetén egészséges, amint az egyensúly megbomlik, jelentkeznek a betegségek. Miért is fontos, hogy megismerjük a kínai orvoslás sajátos-

ságait? Nem másért, mert ez is egy rendkívüli jelentőséggel bíró szegmense a kínai kultúrának.

A tradicionális kínai orvoslás alapja a taoizmus. A taoisták miszticizmusának megnyilvánulása a halhatatlanság örök kutatása. Csakhogy, amíg a nyugati vallások a halhatatlanságot csak a szellemi lét terén tudják elképzelni, addig a tao hívői a szellemi és a testi téren is, ez pedig egyenes út volt az alkímia fejlődéséhez, amely pedig az orvosláshoz. Az alkímia és az orvoslás rendkívül meghatározóak. Annak ellenére, hogy az alkímia csodaszereinek nagyon sokan estek áldozatul, a természetes orvoslás terén a kínaiak utolérhetetlenül alkottak.

Hivatalos és nem hivatalos kulturális intézmények, kapcsolatok

Magyarország és a Kínai Népköztársaság közötti kulturális, tudományos és oktatási együttműködést meghatározó kormányközi egyezmény 1987. június 17-én került aláírásra,⁴ amelynek gyakorlati végrehajtása érdekében 2–3 évente oktatási és kulturális együttműködési, tárcaközi munkatervek megkötésére kerül sor. A két ország hagyományai között számos olyan hasonlóság is felfedezhető, amelyek közös ősi ázsiai eredetre utalnak. A kínaiak ilyen kiemelkedő jelként tekintik a család- és keresztnevek megegyező sorrendjét, továbbá a dátumírás év, hó, nap formátumát.

Megközelítőleg, mintegy húsz megyei, valamint települési szintű testvérkapcsolat fűzi egymáshoz a két országot. De lássuk, melyek is azok a főbb intézmények, amelyek Magyarországon az ázsiai kultúra terjesztésével lennének hivatottak foglalkozni.

A legjelentősebb Kínát népszerűsítő szervezet ma Magyarországon az Eötvös Loránd Tudományegyetem berkeiben működő Konfuciusz Intézet. Az Intézet honlapján található tájékoztató szerint „az ELTE Konfuciusz Intézet Kína egyetlen hivatalos nemzeti kulturális intézete Magyarországon. Célunk, hogy a kínai nyelvet és kultúrát a lehető legtöbbek számára elérhetővé tegyük”.⁵ A kínai állam 2004-ben – vagyis a nem túl távoli múltban – hozta létre az első Konfuciusz Intézetet Taskenban, majd egy kisebb sikersztori keretében a világon egyre-másra jelentek meg a szerveződések. 2009 végére összesen már mintegy 282 hasonló elnevezésű intézet működött szerte a világban. A magyar intézetről elmondható, hogy mára lényegében hetenként jelentkezik valamilyen a kínai kultúrát népszerűsítő rendezvénnyel.

A Konfuciusz Intézet főbb tevékenységi körei az alábbiakban foglalhatóak össze. Különböző szintű, térítéses nyelvtanfolyamok meghirdetése, valamint kihelyezett nyelvi képzések. A felsőoktatásban részt vevő hallgatók számára ingyenes kínai nyelvtanulási lehetőség biztosítása. A középiskolai diákoknak, kihelyezett szakköri formában, ingyenes nyelvoktatás. A kínai nyelvből az állami szintű vizsgát letenni szándékozóknek nyelvvizsgák szervezése és lebonyolítása. A felső- és középfokú oktatásban résztvevők általános, Kínával összefüggő ismereteinek tanfolyami bővítése. Folyamatosan megrendezendő, nyilvános, kulturális előadások az ázsiai ország iránt érdeklődőknek. Egyéb kínai témájú rendezvények. Kínai nyelvi oktatóanyagok kiadása, valamint gondozása. Nyilvános könyvtár üzemeltetése.

Az intézet minden hónapban rendez olyan előadást, amelyen általános kínai kultúrkörrel kapcsolatos ismereteket adnak át az éppen aktuális területek meghívott szakértői.

Ma Magyarországon a Konfuciusz Intézet tekinthető a legjelentősebb kínai kultúrközvetítő intézménynek.

Egyéb kínai kultúrával foglalkozó intézmények

Mint említettük a harcművészetek oktatásával, valamint a mozgáskultúrával foglalkozó szervezetekre jellemző, hogy általános filozófiai, valamint kultúráközvetítő szerepet is ellátnak. Igaz ez a hazai intézmények esetében is.

Ezek közül a szervezetek közül ki kell emelni a Kínai Kulturális és Művészeti Központot. Az intézményt 1995-ben közhasznú szervezetként hozták létre. Az alapítás célja az volt, hogy „Zhang ErYu nagymester által oktatott belső, autentikus kungfu gyakorlására, oktatására” szolgáljon.⁶

A Művészeti Központ folyamatosan bővíti tevékenységi körét és mind nagyobb hangsúlyt helyez a kínai kultúra magyarországi terjesztésére. Ismeretterjesztő előadásokat szerveznek a különböző kínai vallások – konfuciamizmus, taoizmus, buddhizmus –, a kínai képzőművészet és építészet témakörében. Különös hangsúlyt helyeznek a kínai teakultúra népszerűsítésére. Szakmai, valamint baráti kapcsolatot ápolnak Kína, Ausztrália, Oroszország, Franciaország, Németország, Anglia, USA, Kanada, Ausztria, valamint számos további ország hasonló feladatot ellátó szervezeteivel.

További, a téma szempontjából értékes civil kezdeményezésnek tekinthető a 2010 augusztusában alapított Dél-Kína Kulturális Egyesület. A szerveződés célja, hogy „szervezett keretet biztosítson a dél-kínai kultúra iránt érdeklődő, 2006-óta spontán szerveződő baráti társaságunknak. Társaságunk tagjai elsősorban a kínai kalligráfia, teakultúra, vallási hagyományok, építészet, mozgásművészetek, oroszántánc, sárkánytánc, dobművészet és a kínai nyelv iránt érdeklődnek. Kedvtelés szerűen gyakoroljuk, tanulmányozzuk és kutatjuk a dél-kínai kultúra egyedülálló értékeit és néphagyományait”.⁷

A felsorolt hivatalos, illetve magánkezdeményezésű kulturális intézetek, közösségek szerepe és értéke felbecsülhetetlen. Működésük elősegítése nagyon fontos annak érdekében, hogy a magyar lakosság minél tágabb képet kapjon a kínai nemzet kultúrájáról, ezáltal könnyebben megértse és elfogadja a hazánkban élő kisvárosnyi kínai kisebbséget. További hasonló jellegű szerveződések támogatása indokoltnak látszik, azok létrehozatalában, esetlegesen a folyamatos működtetésében a szervezett állami szerepvállalás lehetősége megfontolandó.

Törekedni kell arra is, hogy a kínai kulturális intézmények, illetve az általuk tartott programok ne csak Budapest központúak legyenek, hanem a magyar vidék lakosságához is eljussanak a kínaiakkal kapcsolatos információk.

Jegyzetek

1. **Nyíri Pál** (2003): Új ázsiai migráció Kelet-Európába: a magyarországi kínaiak. in: Kováts Nóra–Szarka László (szerk.): Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből III. Akadémiai Kiadó. Budapest. 163. old.
2. **Polonyi Péter** (2008): A magyarországi kínai kolónia problémáiról. In: Inotai András–Juhász Ottó (szerk.): Kína: Realitás és esély. MTA Világgazdasági Kutatóintézet. Budapest. 332. old.
3. **Balázs Zoltán** (2003): A politikai közösség. Osiris Kiadó. Budapest. 27. old.
4. http://www.mfa.gov.hu/kulkepvisolet/CN/hu/Bilateralis/Kina/Oktatasi_kapcsolatok/oktatasi_kapcsolatok.htm (letöltve: 2010. 09. 26.)
5. <http://www.konfuciuszintezet.hu> (letöltve: 2010. 11. 06.)
6. <http://www.kinainfo.hu/index.php?mid=79> (letöltve: 2010. 11. 06.)
7. <http://www.kinainegyed.hu/> (letöltve: 2010. 11. 10.)

Felhasznált irodalom

- Balázs Zoltán** (2003): A politikai közösség. Osiris Kiadó. Budapest.
http://www.mfa.gov.hu/kulkepviselet/CN/hu/Bilateralis/Kina/Oktatasi_kapcsolatok/oktatasi_kapcsolatok.htm (letöltve: 2010. 09. 26.)
<http://www.konfuciuszintezet.hu> (letöltve: 2010. 11. 06.)
<http://www.kinainfo.hu/index.php?mid=79> (letöltve: 2010. 11. 06.)
<http://www.kinainegyed.hu/> (letöltve: 2010. 11. 10.)
- Nyíri Pál** (1998): „Európa Hongkongja”? Kínai-magyar akkulturáció Magyarországon. In: Sík Endre–Tóth Judit (szerk.): Idegenek Magyarországon, magyarok idegenben. 1998. MTAPTI. Budapest. 115–127. old.
- Nyíri Pál** (1996): Magyarország helye a kínai világkereskedelmi hálózatban. In: Sík Endre–Tóth Judit (szerk.): Táborlakók, diaszpórák, politikák. MTA MTAPTI Nemzetközi Migráció Kutatócsoport évkönyve. Budapest, 130–138. old.
- Nyíri Pál** (2006): Transnationalism and the Middleman Minority Model: Chinese Entrepreneurs in Hungary. In: William C. Kirby–Mechthild Leutner–Klaus Mühlhahn (szerk.): Global Conjectures: China in Transnational Perspective. LIT. Münster. 73–91. old.
- Nyíri Pál** (2003): Új ázsiai migráció Kelet-Európába: a magyarországi kínaiak. In: Kováts Nóra–Szarka László (szerk.): Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből III. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Nyíri Pál** (2003): Új ázsiai migráció Kelet-Európába: a magyarországi kínaiak. In: Kováts Nóra–Szarka László (szerk.): Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből III. Akadémiai Kiadó. 161–179. old.
- Polonyi Péter** (2008): A magyarországi kínai kolónia problémáiról. In: Inotai András–Juhász Ottó (szerk.): Kína: Realitás és esély. MTA Világgazdasági Kutatóintézet. Budapest. 328–346. old.
- Polonyi Péter** (2008): A magyarországi kínai kolónia problémáiról. In: Inotai András–Juhász Ottó (szerk.): Kína: Realitás és esély. MTA Világgazdasági Kutatóintézet. Budapest. 332. old.
- Sebők Krisztina**: Magyarok és a kínai kultúra: Vélemények, megjelenése és terjesztésének lehetséges további formái http://www.konfuciuszintezet.hu/letoltesek/pdf/iranykina_palyazat/sebok_krisztina_palyazat.pdf
- Vidra Zsuzsanna** (2005): Kína és a kínaiak a magyar sajtóban 1945–2000. Kisebbségkutatás. 2005/3. 353–360. old.